

Národní technické muzeum
Archiv Národního technického muzea

Černý Václav (1853 – 9. 7. 1921)

(1866 - 1914)

INVENTÁŘ

NAD č. 678
evidenční pomůcka č. 300

Kamila Mádrová
Praha 2008

Obsah:

I. Medailon	2
II. Vývoj a dějiny fondu	4
III. Archivní charakteristika fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	4
V. Záznam o uspořádání fondu	5
Literatura o původci fondu:.....	5
Prameny:	5
Inventář:	6

I. Medailon

Václav Černý (1853 – 9. 7. 1921), cukrovarnický technik

Václav Černý, syn hostinského Josefa Černého¹, se narodil roku 1853² v Sendražicích nedaleko Hradce Králové. V letech 1862 až 1872 se vzdělával na hlavní škole v Kutné Hoře, nižší reálné škole v Hradci Králové a pardubické vyšší reálné škole³.

V roce 1872 nastoupil na Český polytechnický ústav, kde absolvoval dva ročníky oboru chemie⁴. Jelikož se na tomto vysokém učení vzdělával nedlouho po tom, co se pražská polytechnika v roce 1869 rozdělila na české a německé vysoké učení, stal se svědkem počátků rozvoje samostatné české techniky. Učili ho významné osobnosti české vědy a kultury, které ve druhé polovině 19. století přispívaly nejen k rozkvětu techniky, ale i české společnosti vůbec. Patřil k nim např. Emil Weyr, mimořádný profesor matematiky, docent geometrie a kromě toho člen spolků Svatobor, Jednoty českých matematiků, Vlastenecko-hospodářské společnosti v Praze a dalších. Dále můžeme jmenovat profesora fyziky a tehdejšího rektora české polytechniky Karla Václava Zengera, také člena mnoha průmyslových a kulturních společností. Stranou by neměli zůstat ani Ladislav Čelakovský, na ústavu působící jako honorovaný docent pro botaniku, Antonín Frič, honorovaný docent zoologie a paleontologie, a Vojtěch Šafařík, profesor obecné i analytické chemie.⁵ Právě Šafařík se velmi zasloužil o odbornost chemické výuky navzdory nepříznivým personálním i prostorovým podmínkám a nedostatečnému vybavení pomůckami⁶.

V roce 1875 nastoupil Václav Černý jako lučebník-volontér do cukrovaru hraběte Jana ml. z Harrachu v Sadové, mezi lety 1877 a 1882 zde působil jako technický příručí. Jmenování do jeho nové funkce bylo provázeno výborným vysvědčením: „Uznáváje pilnost, věrnost a spolehlivost technického asistenta Václava Černého, jmenuji jej počínaje 1.ním říjnem t. r. technickým příručím

¹ Povolání Josefa Černého jako hostinského je uvedeno v křestním listu jeho vnuka Richarda Černého, viz: Archiv Národního technického muzea, pozůstalost Richarda Černého, NAD č. 804; v matrice Českého polytechnického ústavu je pod „jménem, stavem a bydlištěm otce“ Václava Černého zapsáno „Josef, rolník v Sendražicích“: viz: Archiv Českého vysokého učení technického, Katalog posluchačů 1872-1873, b. č. 66, resp. Katalog posluchačů 1873-1874, b. č. 70.

² Bližší datum narození se mi z dostupných materiálů nepodařilo zjistit.

³ V osobním fondu V. Č. se nacházejí pod inv. č. 1-3 vysvědčení z těchto škol. Vysvědčení z první jmenované, čili kutnohorské hlavní školy, je datované rokem 1866 a je ze 4. třídy. Lze tedy předpokládat, že tuto školu absolvoval v l. 1862-1866. Na jaké triviální škole získal V. Č. základní vzdělání není z dostupných materiálů patrné.

⁴ Jméno Václava Černého je zapsáno pouze v matrikách ze školního roku 1872-1873 a 1873-1874 (viz pozn. 1), i když bylo v těchto letech studium chemie rozděleno do třech let: viz: *Přehled přednášek a výkaz osob činných na Českém polytechnickém ústavě Království Českého v Praze. Pro školní rok 1872-73*, Praha 1872, s. 11-13; resp. *Přehled přednášek a výkaz osob činných na Českém polytechnickém ústavě Království Českého v Praze. Pro školní rok 1873-74*, Praha 1873, s. 11-13; srv. LOMIČ, Václav – HORSKÁ, Pavla: *Dějiny Českého vysokého učení technického, 1. díl, sv. 2*, Praha 1978, s. 46. Není zde ani poznámka o tom, že by V. Č. splnil závěrečné zkoušky. Z toho je možné usuzovat, že V. Č. tuto školu nedokončil.

⁵ V pozůstalosti V. Č. jsou přítomna pod inv. č. 4 dvě vysvědčení (o poslouchání přednášek, tzv. frekventační, a o zkouškách) s podpisy jmenovaných vyučujících.

⁶ LOMIČ, Václav – HORSKÁ, Pavla: *Dějiny Českého vysokého učení technického, 1. díl, sv. 2*, s. 20.

*a uděluji jemu na místě dosavadního ročního hotového služného 500 zl. - 600 zl. a očekávám, že se vždy milosti této hodným stane.*⁷

Dva roky po ukončení práce v Sadové, tedy v letech 1882-1883, zastával funkci technického adjunkta v rakovnickém cukrovaru pod ředitelem Josefem Čermákem. Ale už v roce 1883 přechází jako první technický příručí do cukrovaru v Sadské. V závěrečném vysvědčení k ukončení činnosti Václava Černého v Sadské o něm poznamenává ředitel tohoto cukrovaru František Kramář: „*Po celý ten čas zastával službu vždy s neunavenou pilností, svědomitostí a rázností při manipulaci na všech štacích cukrovaru, přisvojiv sobě při tom tolik praktických zkušeností, že zastával často samostatně vedení technické cukrovaru k úplné spokojenosti a osvědčil se vždy co řádný a svého odboru v každém ohledu znalý manipulant.*“⁸ Následujícího roku se vrací Černý do cukrovaru v Rakovníku ve funkci prvního technického adjunkta. Ani tentokrát na něm Josef Čermák nešetří chválou: „... *po všechen čas svědomitě, vytrvale a obezřetně místo to zastával. V laboratoři byl na místě co chemik výborný, při všech pak pracích manipulačních osvědčil se co odborník zkušený a co samostatný manipulant. Zvláštní znalost prokázal také v zhotovování stavebních plánů a rozpočtu, stavby prováděl hledanou dovedností.*“⁹ Rakovnický podnik však roku 1898 vyhořel¹⁰ a Václav Černý pokračuje ve své dráze cukrovarnického technika na Slovensku. Mezi lety 1898 až 1902 ho zastihneme s výjimkou krátkého působení v Mostě jako správce v cukrovaru v Trenčíně-Teplé.¹¹

Významnou kapitolou v životě tohoto cukrovarníka bylo jeho působení jako správce cukrovaru v rakouském Leopoldsdorfu, zařízeného významnou českou továrnou na stroje *Akciovou společností Strojírny, dříve Breitfeld, Daněk a spol.*, předchůdkyní dnešní ČKD. Na postu správce zde setrval celých dvanáct let, tj. od r. 1902 do r. 1914.¹²

Václav Černý ukončil svoji profesionální cukrovarnickou dráhu jako správce ve všetulském cukrovaru u Brna. Prožíval zde krušná léta první světové války a právě válečné pracovní svízele podlomily jeho zdraví. Svoji profesi definitivně opouští v roce 1918.¹³ Tři roky nato, 9. července 1921, umírá v Hradci Králové. I v nekrologu, uveřejněném ve Zpravodaji Listů cukrovarnických, zaznívá samá chvála: „*Zvěčnělý všude, kde působil, získal si svou skromností a vlídností, svým*

⁷ Výtah z vysokého rozhodnutí č. 637 ze dne 5. října 1877 č. p. 1375. Pozůstalost V. Č., inv. č. 6.

⁸ Vysvědčení o zaměstnání V. Č. jako prvního technického příručího v cukrovaru v Sadské (1887). Pozůstalost V. Č., inv. č. 7.

⁹ Vysvědčení o zaměstnání V. Č. jako prvního technického adjunkta v rakovnickém cukrovaru a doporučení k samostatnému vedení cukrovaru (1898). Pozůstalost V. Č., inv. č. 7.

¹⁰ O požáru a dalším osudu rakovnického cukrovaru v dobových zprávách viz: *Listy cukrovarnické*, 1897/1898, roč. 16, s. 379, 399, 419, 436, 504.

¹¹ Podle nekrologu V. Č., in: *Zpravodaj Listů cukrovarnických*, r. 1920/1921, roč. 39, s. 250.

¹² Archiv NTM, pozůstalost Rudolfa Kopeckého, NAD č. 668, nepublikovaný rukopis „*Naši cukrovarští technické v zahraničí od poloviny minulého století do počátku druhé světové války*“, s. 3-5.

¹³ Brožura k 50letému výročí založení všetulského cukrovaru: *Všetuly 1882 – 1932*, nákladem Břeclavské rafinerie cukru akc. spol., Holešov 1932, s. 7 a 16 (foto).

smyslem pro spravedlnost a povinnost nelíčenou úctu a vážnost a všichni, kdo s ním pracovali, zachovají jej povždy v dobré vzpomínce.“¹⁴

Václav Černý nalézal velkou podporu pro svou práci nejen u svých zaměstnavatelů a zaměstnanců, ale i ve vlastní rodině. Velkou oporou mu byla manželka Marie a sám vkládal naděje do syna Richarda, který vystudoval nejprve na vídeňské a posléze na pražské technice obor strojní inženýrství a později se věnoval strojnímu zařízení tuzemských i zahraničních cukrovarů u *Akciové společnosti Strojírny, dříve Breitfeld, Daněk a spol.*¹⁵

II. Vývoj a dějiny fondu

Pozůstalost Václava Černého byla do Archivu NTM uložena společně s pozůstalostí jeho syna Richarda Černého dne 12. 7. 1979 v rámci výběru a převzetí písemné dokumentace, kterou archivu nabídl darem Jindřich Šimůnek, bytem v Hradci Králové.¹⁶

III. Archivní charakteristika fondu

Pozůstalost Václava Černého byla pořádána v souladu s platnou metodikou pro pořádání osobních fondů.¹⁷

Obsah fondu sleduje jednotlivé věcné skupiny, z nichž jednoznačně převažuje životopisný materiál (I. a). Školní vysvědčení byla rozdělena podle vzdělávacích ústavů, profesní podle jejich charakteru.

Korespondence (II. d), odborná (III. f) a veřejná činnost (IV.) původce jsou zastoupeny pouze zlomkovitě.

Fotografie (V. a) v rámci ilustračního materiálu o původci fondu byly seřazeny podle data, resp. předpokládaného data vzniku.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Jak již bylo řečeno, hlavní složku fondu tvoří životopisný materiál původce. Bohužel není přímo dokumentováno narození, úmrtí nebo bydliště Václava Černého, o jeho studijní a profesní dráze se naopak podrobně dozvídáme ze školních a pracovních vysvědčení (I. a).

Korespondence (II. d) je zastoupena pouze torzovitě, pohledem cukrovaru v Leopoldsdorfu, adresovaném manželé Černých Františku Ubrmannovi, c. k. revidentu v Sendražicích.

¹⁴ Podle nekrologu V. Č., in: *Zpravodaj Listů cukrovarnických*, r. 1920/1921, roč. 39, s. 250.

¹⁵ Archiv Národního technického muzea, pozůstalost Richarda Černého, NAD č. 804.

¹⁶ Viz materiál o fondu NAD č. 678. *Zpráva o služební cestě dr. K. Černého do Hradce Králové dne 12. 7. 1979.*

¹⁷ EDEROVÁ, Radka – PODANÝ, Václav: *K problematice osobních archivních fondů*. Sborník archivních prací 34, 1984, s. 310 – 350.

Velkou dokumentační hodnotu mají cukrovarnické kalendáře z let 1891/1892 a 1894 s přípisky Václava Černého (III. f).

Odras rodinného prostředí ilustrují fotografie původce, jeho manželky a syna z různých období jejich života (V. a).

Z celkového hlediska je pozůstalost velmi torzovitá. Přes zmiňovaná vysvědčení chybí jakýkoli další doklad samostatné pracovní činnosti původce – vlastní návrhy, systematické poznámky apod.

V. Záznam o uspořádání fondu

Fond uspořádala a inventář sestavila Kamila Mádrová během dubna až června 2008. Rozsah pozůstalosti činí 1 karton a tvoří ho 17 inventárních jednotek.

Literatura o původci fondu:

Všetuly 1882 – 1932, nákladem Břeclavské rafinerie cukru akc. spol., Holešov 1932, s. 7 a 16.

Nekrolog k úmrtí Václava Černého. *Zpravodaj Listů cukrovarnických*, r. 1920/1921, roč. 39, s. 250.

Prameny:

Archiv ČVUT, Katalog posluchačů 1872-1873, b. č. 66 a Katalog posluchačů 1873-1874, b. č. 70.

Archiv NTM, pozůstalost Rudolfa Kopeckého, NAD č. 668, nepublikovaný rukopis „*Naši cukrovarští technické v zahraničí od poloviny minulého století do počátku druhé světové války*“, s. 3-5.

Čerpáno také z pozůstalosti Václava Černého.

inv. č.	sign.	obsah	kusů	datace	k. č.
		I. Životopisný materiál			1
		I. a) <u>Osobní doklady, diplomy a legitimace</u>			1
1	I. a)	C. k. hlavní škola v Kutné Hoře - Školní vysvědčení	1	1866	1
2	I. a)	Nižší reálná škola v Hradci Králové - Vysvědčení	5	1867-1869	1
3	I. a)	Vyšší reálná škola v Pardubicích - Vysvědčení	6	1870-1872	1
4	I. a)	Polytechnický ústav království Českého - Vysvědčení o poslouchání přednášek - Vysvědčení o zkouškách	4	1873	1
5	I. a)	Potvrzení ministerstva zeměbrany o propuštění V. Č. z aktivní vojenské služby do zálohy	1	1884	1
6	I. a)	Jmenování do funkcí - Výťah z rozhodnutí o jmenování V. Č. volontairem v cukrovaru hr. z Harrachu v Sádové - Výťah z vysokého rozhodnutí o jmenování V. Č. technickým příručím v cukrovaru hr. z Harrachu v Sádové	2	1875, 1882	1
8	I. a)	Vysvědčení o zaměstnání V. Č. - v cukrovaru hr. z Harrachu v Sádové (1882) - jako technického adjunkta v rakovnickém cukrovaru (1883) - jako prvního technického příručího v cukrovaru v Sádské (1887) - jako prvního technického adjunkta v rakovnickém cukrovaru a doporučení k samostatnému vedení cukrovaru (1898)	4	1882-1898	1
9	I. a)	Vysvědčení o zkoušce V. Č., týkající se bezpečnostních opatření proti výbuchu parních kotlů	1	1885	1
		II. Korespondence			1
		II. d) <u>Původcem vyčleněné konvoluty</u>			1
10	II. d)	Pohled Černých, adresovaný Františku Ubrmanovi, c. k. revidentu t. č. v Sedražicích	1	1904	1
		III. Vědecká, odborná a literární činnost původce fondu			1
		III. f) <u>Pomocný a studijní přípravný materiál</u>			1
11	III. f)	K. C. Neumannův kalendář cukrovarnický pro l. 1891-1892 s přípisky V. Č.	1	1891-1892	1
12	III. f)	Oesterreichischer Ingenieur- und Architekten-Kalender s přípisky V. Černého	1	1894	1

	IV. Veřejná činnost původce fondu			1
13	IV. Nákladní listy (Fachtbriefe) pro cukrovar v Přelouči	13	1914	1
	V. Ilustrační materiál o původci fondu			1
	V. a) <u>Fotografie, vyobrazení</u>			1
14	V. a) Fotografická vizitka: Václav a Marie Černých	1	1883	1
15	V. a) Fotografická vizitka: Václav, Richard a Marie Černých	1	nedatováno	1
16	V. a) Marie a Václav Černých	1	nedatováno	1
17	V. a) Václav Černý	1	nedatováno	1

Název: Černý Václav (1853 – 9. 7. 1921)

Časové rozmezí: 1866 - 1914

Počet evidenčních jednotek: 1 karton (1866-1914), 4 fotografie (1883, sd.)

Počet inventárních jednotek: 17

Rozsah: 0,1 bm

Stav ke dni: 27. 6. 2008

Zpracoval: Kamila Mádrová

Sestavil archivní pomůcku: Kamila Mádrová

Počet stran archivní pomůcky: 7

Schválil archivní pomůcku: PhDr. Jan Hozák, 12. 12. 2008

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012-2013.

datum provedení GI: 22. 1. 2014

výčet ověřených a nově zjištěných evidenčních jednotek:

-kartony: 1 (1866-1914) – 1-9, 13

-fotografické archiválie: fotografie na papírové podložce: 4 (1883) – 14-17

-tisky: pohlednice: 3 (1891-1904) – 10-12

-celkový počet (dílčích) evidenčních jednotek: 8

ověřená metráž archiválií: 0,1 bm